

УДК 332.1

С.М. Мошак

**СИСТЕМНИЙ КОНЦЕПТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНУ**

Стратегічне управління конкурентоспроможністю регіональної економіки розглянуто як вид системної управлінської діяльності, що відбувається в умовах конкуренції з іншими регіонами і передбачає певну модель поведінки регіональних суб'єктів як боротьбу за гроші споживачів шляхом задоволення їх потреб.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, методичний підхід, стратегічне управління, система.

Стратегическое управление конкурентоспособностью региональной экономики можно рассматривать как вид управленческой деятельности, которой происходит в условиях конкуренции с другими регионами. Оно предусматривает определенную модель поведения региональных субъектов как борьбу за деньги потребителей путем удовлетворения их потребностей.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, методический подход, стратегическое управление, система.

The article stipulates that competition is outlined from the point of such approaches: behavioral criteria, which includes competition in the fight for the money customers by meeting their needs; structural is characterized by the use of products offered and therefore market structure; functional – providing the new and destruction of the old. Competition – a process that involves the interaction of economic actors operating in one economic field. The competitiveness of the economic system is considered as positioning with certain advantages. Competitiveness can be interpreted in terms of opportu-

---

© Мошак С.М., 2015

ities, abilities and result. According to this, the strategic management of the regional economy competitiveness may be regarded as a kind of administrative activity in region, which is in competition with other regions. The strategic management provides a model of regional actors' behavior in consumers struggle for money by meeting their needs, in the formation and use of structures of products, which are offered under market structure; that is in the process of competition between the new and the old.

Keywords: *competition, competitiveness, methodical approach, strategic management, system.*

Постановка проблеми. Конкуренція, охоплюючи різнорівневі об'єкти від підприємства до регіону та країни, викликає до життя різноманітні форми та методи управління, які дозволяють отримати в соціально-економічному та інноваційному змаганні певні переваги. Це обумовлює науковий інтерес до сутності стратегічного управління та його орієнтації на забезпечення конкурентних переваг об'єкта, що керується. Таким чином, стратегічне управління доцільно визначати як невід'ємну частину процесу конкуренції та умову формування конкурентних переваг. Комплексний підхід, який включає взаємодію таких категорій, як конкуренція, конкурентоспроможність та стратегічне управління, а відповідно й практичних механізмів їх використання, забезпечує можливість системного ракурсу на створення конкурентних переваг регіону.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Т. Чернова розглядає конкурентоспроможність з позиції конкурентних переваг і доводить, що конкуренція – це змагальний процес і перемагають в ньому суб'єкти, які мають в наявності коло якостей, які створюють їм переваги перед іншими суб'єктами економічного змагання[3]. В. Василенко та інші вважають, що визначальними факторами прояву регіональних конкурентних переваг та переваг підприємств даного регіону виступають: по-

перше, природні ресурси, що розташовані на території регіону; по-друге, рівень розвитку соціальної інфраструктури в регіоні; по-третє, рівень життя та стан доходів населення; по-четверте, екологічний стан регіону; по-п'яте, рівень технічного розвитку суб'єктів господарювання на конкретній території; інші [1]. Інтегральним можливо назвати підхід до конкурентоспроможності підприємств, запропонований Т. Плотичіною, яка розглядає дану категорію як перевагу підприємства, оцінену суб'єктами зовнішнього середовища на вибраних сегментах ринку над конкурентами в даний період часу і яка визначається конкурентоспроможністю його товарів та рівнем конкурентного потенціалу, що характеризує здатність підприємства в майбутньому розробляти, виготовляти, збувати та обслуговувати товари, що переважає аналоги за якістю та ціною [2]. Л. Чернюк пропонує використовувати підхід потенціалів до визначення сутності конкурентоспроможності, згідно до якого це явище виражає імовірну, потенційну якісну властивість підприємства чи економіки регіону в цілому, що в свою чергу включає: здатність товаровиробників, що входять до територіальної соціально-економічної системи, оцінювати очікування споживачів всередині та за межами ринку, а також активно реагувати на тенденції споживчого поведіння, на коливання попиту і вимог до товарів, які запропоновані на внутрішньому та міжрегіональному ринках; здатність економічного суб'єкта до такої організації виробництва в системі економічного відтворення, результати якого будуть відповідати очікуванням цільових груп споживачів як найбільш корисного товару за співвідношенням ціна-якість на ринках всіх видів, де може бути представлена відповідна продукція; здатність товаровиробників проводити ефективну поточну маркетингову політику, включаючи позиціонування товарів, таку політику, яка оптимізує обсяги продажів і знижує видатки по збуту; здатність вишукувати й створювати умови для зниження витрат на забезпечення факторами виробництва – капіталом, робочою силою, сировиною й матеріалами, енергією тощо на одиницю реалізованої продукції в системі регіонального виробництва;

здатність до створення й утримання інноваційно-технологічної переваги над товаровиробниками інших суб'єктів конкуренції, що вимагає своєчасного відновлення застосовуваних технологій, впровадження інновацій, залучення інвестицій в реконструкцію та оновлення виробництва; здатність планувати, організовувати й проводити ефективну стратегію в сферах виробництва та маркетингу на основі інновацій у конкретно-територіальних умовах господарювання [4].

Завдання дослідження. Розглянуті підходи не дозволяють визначити систему стратегічного управління, яка буде ефективною в конкурентних умовах конкуренції. Тому **метою даної статті** є подальший розвиток категоріальної експозиції понять конкуренції, конкурентоспроможності, стратегічного управління та їх системного взаємозв'язку. Для досягнення мети вирішені завдання:

1. Наведено огляд основних сучасних підходів до сутності конкуренції як визначальної категорії та умови, в межах якої формуються конкурентні переваги.

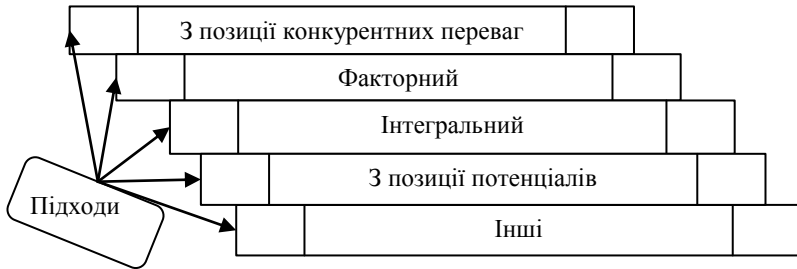
2. Запропоновано визначення стратегічного управління в контексті конкурентоспроможності.

Основний матеріал дослідження. Дослідження сутності конкурентоспроможності охоплює широкий спектр концепцій, серед яких можливо виділити епістемологічний підхід з позиції конкурентних переваг, факторний гносеологічний ракурс, інтегральний концептуальний, товарний підходи та інші. Виявлення сутності даних концептів призводить до висновку про доцільність застосування системного підходу визначення сучасного контенту конкурентоспроможності як з позицій кібернетики, так й синергетики (рис.).

Конкурентоспроможність як явище ринкової економіки виступає похідним від конкуренції. Конкуренція як суперництво визначено, виходячи з таких критеріїв як:

- поведінковий, який передбачає під конкуренцією боротьбу за гроші споживача шляхом задоволення його потреб;

- структурний – використання структури пропонованої продукції і відповідно структури ринка;

*Рис. Основні концептуальні підходи
до сутності конкурентоспроможності
(складено автором)*

- функціональний передбачає суперництво нового зі старим.

Якщо конкуренція – це процес, який передбачає взаємодію економічних гравців, що діють на одному економічному полі, то конкурентоспроможність економічної системи передбачає таке позиціонування щодо суперників, яке має певні переваги.

Виходячи з цього, конкурентоспроможність може трактуватися з точки зору можливостей, з ракурсу здібностей і з позиції результату. З позиції можливостей конкурентоспроможність економічної системи можемо розглядати свободу дії економічної системи у сфері конкуренції. Можливості більшою мірою пов'язані із зовнішнім оточенням економічного гравця. Можливості як прояв свободи, складаються в результаті дії самого гравця, так і його конкурентів. Крім того, можливості надаються інституційними умовами, в яких відбувається конкуренція. З позиції здібностей конкурентоспроможність являє собою внутрішній потенціал економічної системи забезпечувати наявність конкурентних переваг. Результативний підхід дозволяє

зафіксувати стан економічної системи щодо її суперників в конкретний період часу.

Конкурентоспроможність представляє собою певний стан економічної системи, який дозволяє її елементам функціонувати у більш ефективному та оптимальному режимі, ніж елементам конкуруючих систем.

Конкурентоспроможність проявляється в процесі розвитку економічної системи, коли виникають ситуації, що порушують її сталий стан. Іншими словами, при системному підході конкурентоспроможність може виникати в системах, які змінюються. Зміни призводять до появи точки біфуркації, здатної призвести як до нових якостей системи, які ми можемо назвати конкурентними перевагами, так й до розпаду системи.

Факторами, що сприяють формуванню конкурентоспроможності економічної системи виділені:

1. Організаційно-управлінські.
2. Ресурсні.
3. Політичні.
4. Інноваційні.

Активізація вказаних факторів проходить під дією стратегічного управління.

Відповідно стратегічне управління конкурентоспроможністю регіональної економіки можливо розглядати як вид системної управлінської діяльності, який відбувається в умовах конкуренції з іншими регіонами і передбачає певну модель поведінки регіональних суб'єктів як боротьбу за гроші споживачів шляхом задоволення їх потреб; проходить в процесі формування та використання структури пропонованої продукції і структури ринка, здійснюється в процесі суперництва нового зі старим.

Стратегічне управління як системна діяльність здійснює вплив на складові економічної системи, її компоненти, їх навантаження та взаємодію. Крім цього, стратегічне управління економічною системою може спрямовувати зміни, що відбуваються в мегасистемі.

Так, побудова інноваційного кластера в одному регіоні може не лише підвищити рівень розвитку даної території, але й слугувати імпульсом якісних перетворень національної економіки.

Стратегічне управління передбачає наявність «класу» людей, для яких отримання нових знань є потребою та умовою подальшого людського розвитку. Стратегічне управління конкурентоспроможністю регіону викликає вдосконалення як регіональної, так й національної системи освіти. Відомо, що цілями освіти в поточному столітті визначено: вміти жити; вміти працювати; вміти жити разом; вміти вчитися.

При цьому в економіці знань доцільно розвивати два напрямки освіти:

1. Спрямованість на підвищення загального рівня освіти та культури регіональної громади.

2. Спрямованість на підвищення працюючим населенням кваліфікації та опанування новими компетенціями.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю спрямовано на перехід регіональної економіки, а у подальшому – економіки країни на інноваційний тип розвитку. Прикладом слугує досвід Силіконової Долини. Стратегія на інноваційний розвиток дозволили отримати переваги регіональній економіці Каліфорнії та США в цілому:

- Залучення інтелектуальної світової еліти.
- Прискорення комерціалізації наукових ідей.
- Працевлаштування випускників регіональних та національних навчальних закладів.
- Високі оклади і відповідний стиль життя.

Активізація стратегічного управління конкурентоспроможністю на засадах інноваційності в регіонах України дозволить, крім вказаних, забезпечити наступні плюси для територіально-анального розвитку:

- Залучення значного обсягу приватного капіталу в науково-технічну сферу.

- Формування ефективної системи залучення в господарський обіг інтелектуальної власності та інших результатів інтелектуальної діяльності.

- Модернізація регіональної промисловості зі створенням нових виробництв, що базовані на високих технологіях.

- Мобілізація значного обсягу коштів населення для розвитку науково-технічної сфери.

- Залучення цільових іноземних інвестицій у розвиток технологічної сфери.

- Організація нових спеціалізованих і високоприбуткових ринків цінних паперів малих високотехнологічних компаній.

Висновки. Конкуренція як суперництво окреслено з таких критеріїв як поведінковий, який передбачає під конкуренцією боротьбу за гроші споживача шляхом задоволення його потреб; структурний, характеризується використанням структури пропонованої продукції і відповідно структури ринку; функціональний, що передбачає суперництво нового зі старим. Конкурентоспроможність запропоновано визначати як системне позиціонування учасника конкурентної боротьби відносно інших економічних гравців. Відповідно стратегічне управління конкурентоспроможністю регіональної економіки можливо розглядати як вид системної управлінської діяльності, якій відбувається в умовах конкуренції з іншими регіонами і передбачає певну модель поведінки регіональних суб'єктів як боротьбу за гроші споживачів шляхом задоволення їх потреб; проходить в процесі формування та використання структури пропонованої продукції і структури ринку, здійснюється в процесі суперництва нового зі старим.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко В.Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы: Монография / В. Василенко, О. Агафоненко, В. Будяков. – НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 363 с.
2. Плотичина Т.М. Определение конкурентоспособности предприятия / Т. Плотичина // Вестник ТГТУ. – 2010. – Т. 16. – № 1. – С.22-28.
3. Чернова Т.В. Оценка конкурентоспособности регионов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uesc.mcnip.ru>
4. Чернюк Л.Г. Конкурентоспроможність регіонів України: методологія і практика / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України / Л.Г. Чернюк (наук. ред.), Д.В. Клиновий, П.А. Швець, В.Л. Троян, І.О. Петровська, О.М. Ярош. – К.: РВПС України НАН України, 2010. – 107 с.

REFERENCE

1. Vasilenko V.N. Konkurentosposobnost regionov: istoki, otsenki i perspektivy: Monografiya / V.Vasilenko, O. Agafonenko, V. Budyakov. – NAN Ukrainyi. In-t ekonomiko-pravovyyih issledovaniy. – Donetsk: OOO «Yugo-Vostok ,LTD», 2008. – 363 p. [in Russian]

2. Plotitsina T.M. *Opredelenie konkurentosposobnosti predpriyatiya* / T. Plotitsina// – *Vestnik TGTU*. – 2010. – T.16. – № 1. – P.22-28. [in Russian]
3. Chernova T.V. *Otsenka konkurentosposobnosti regionov*. [Elektronnyiy resurs]. – *Rezhim dostupa: <http://uesc.mcnip.ru>* [in Russian]
4. Chernyuk L.G. *KonkurentospromozhnIst regionIv UkraYini: metodologIya i praktika* / NAN UkraYini; Rada po vivchennyu produktivnih sil UkraYini / L.G. Chernyuk (nauk. red.), D.V. Klinoviy, P.A. Shvets, V.L. Troyan, I.O. Petrovska, O.M. Yarosh. – K.: RVPC Ukrayini NAN Ukrayini, 2010. – 107p. [in Ukraine]

Стаття надійшла до редакції 07.04.2015

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент
НАН України, завідувач кафедри економіки підприємства ДВНЗ
«Ужгородський національний університет» **В.П. Мікловда**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
«Менеджмент і маркетинг на морському транспорті» Одеського
національного морського університету **М.Я. Постан**